

11.6.2018

EOAK/3043/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

ERISTYSSELLIIN SISOITTAMINEN JA SEN OLOSUhteET KUOPION VANKILASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Kuopion vankilan toimintaa eristysselellin sijoittamisissa ja olosuhteitaan niiden aikana ajalla 10.9.–19.10.2016.

Kantelijan mukaan ensimmäisen kerran hänet sijoitettiin eristysselellin viideksi vuorokaudeksi ajalle 10.–15.9.2016. Eristysselellin oli pieni ja likainen ja sen ainoita kalusteita oli patja ja nurkassa oleva wc-pytty sekä pesuallas, josta ei tullut vettä.

Eristyksen päätyttyä 15.9.2016 häntä ei kuitenkaan siirretty pois eristysselellistä ja hänet määrättiin erilleen pidettäväksi vankeuslain 18 luvun 5 §:n perusteella. Kantelun mukaan häntä pidettiin eristysselellissä yhteensä 14 vuorokautta. Kantelijan mukaan vartijat eivät vetäneet wc:tä, jonka takia hän heitti ulosteet ulos sellistä. Kantelijan mukaan hän sai pestä käsiään saippualla vain kolme kertaa suihkuun päästessään. Juomavettä hän sai litran päivässä, jolla hän pesi myös kätensä ja hampaansa. Kantelija joutui myös vaihtamaan vaatteet. Kantelun mukaan hän oli sellissä koko ajan kameravalvonnassa ja valoja ei sammutettu kertaakaan koko aikana.

Kantelun mukaan hänet sijoitettiin eristysselellin uudelleen 30.9.2017 ja tällä kertaa häntä pidettiin siellä seitsemän vuorokautta. Kantelun mukaan olosuhteet olivat samanlaiset kuin edellisellä kerralla.

Kantelijan mukaan hän ulkoili koko ajan käsiraudoissa pienellä alueella ajan 10.9.–19.10.2017 ja kerran hän ei päässyt ulkoilemaan ollenkaan.

Kantelija vaatii, että hänelle maksetaan korvausta epäinhimillisestä kohtelusta Kuopion vankilassa.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys:

- Kuopion vankilan johtaja - - - selvitys 20.9.2017
- Rikosseuraamuskesimies - - - sekä vartijoiden - - -, - - - ja - - - yhteinen selvitys 28.3.2018

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen suoritti ennalta ilmoittaman tarkastuksen Kuopion vankilaan 23.5.2018 (EOAK/2338/2018). Tarkastuksen yhteydessä tutustuttiin eristysosaston sellien 2008, 2009 ja 2010 olosuhteisiin, joihin kantelija oli ollut sijoitettuna.

Käytettävissäni on ollut myös seuraavat asiakirjat:

- Ilmoitukset 188/2016/Kuv, 194/2016/Kuv, 197/2016/Kuv, 199/2016/Kuv, 200/2016/Kuv, 201/2016/Kuv, 207/2016/Kuv ja 233/2016/Kuv
- Kurinpitopäätökset 6.9.2016 (52/2016/Kuv) ja 13.9.2016 (58/2016/Kuv)
- Vankeuslain 18 luvun 5 §:n perusteella erillään pitämistä koskevat päätökset 26.1.2016 (1/2016/Kuv), 15.9.2016 (22/2016/Kuv) ja 14.10.2016 (4/2016/Kuv)
- Kantelijan asuntokortti

3 RATKAISU

3.1 Eristysosastolle sijoittaminen ja sen olosuhteet

3.1.1 Oikeusohjeita

Järjestysrikkomuksen selvittämisen aikainen erillään pitäminen

Vangin erillään pitämisestä järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana säädetään vankeuslain 15 luvun 14 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vangin järjestysrikkomusta selvitettäessä ja päätöstä kurinpitorangeistuksen määräämisestä odotettaessa vanki voidaan pitää erillään muista vangeista, jos se on tarpeen järjestyksen säilymiseksi tai muusta erityisestä syystä. Erillään pitäminen ei saa kestää kauempaa kuin on välttämätöntä eikä yli seitsemää vuorokautta. Erillään pitämisestä tulee mahdollisimman pian ilmoittaa terveydenhuollon ammattihenkilölle. Pykälän 2 momentin mukaan aika, jonka vanki on ollut erillään muista vangeista, on otettava huomioon vähennyksenä kurinpitorangeistusta määrättäessä.

Yksinäisyysrangaistuksen suorittaminen

Vangille määrättävistä kurinpitorangeistuksista säädetään vankeuslain 15 luvun 4 §:ssä. Sen 1 momentin 3 kohdan mukaan, jollei muistutusta pidetä riittävänä seuraamuksena vangille voidaan määrätä kurinpitorangeistuksena sijoittaminen yksinäisyyteen enintään kymmenen vuorokauden ajaksi (*yksinäisyysrangaistus*).

Yksinäisyysrangaistuksen olosuhteista säädetään vankeuslain 15 luvun 8 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan yksinäisyysrangaistus sisältää omaisuuden hallussapidon, yhteydenpidon, kirjaston käytön, radio- ja televisio-ohjelmien seuraamisen sekä harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan rajoittamisen. Rajoituksista voidaan poiketa, jos siihen on vangin olosuhteisiin nähden syytä. Vangin oikeutta tapaamiseen ja ulkoiluun voidaan rajoittaa vain, jos tapaamisesta tai ulkoilusta aiheutuu vaaraa vangin omalle tai muiden turvallisuudelle. Pykälän 2 momentin mukaan, jos vanki on yhtäjaksoisesti ollut yksinäisyysrangaistuksessa kymmenen vuorokautta, uutta yksinäisyysrangaistusta ei saa panna täytäntöön ennen kuin seitsemän vuorokautta on kulunut aikaisemman rangaistuksen päättymisestä. Pykälän 3 momentin mukaan yksinäisyyteen sijoittamisesta tulee mahdollisimman pian ilmoittaa lääkärille tai muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle. Jos täytäntöönpano aiheuttaa vaaraa vangin terveydelle, sitä on lykättävä tai jo alkanut täytäntöönpano keskeytettävä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on 5.9.2016 antanut määräyksen Kurinpitorangeistusten täytäntöönpano (5/004/2016), jossa todetaan seuraavaa.

Vankia, jolle on määrätty kurinpitorangeistuksena yksinäisyysrangaistus, pidetään erillään muista vangeista siihen tarkoitukseen varatussa huoneessa tai sellissä...

Ennen yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista vangille tulee tehdä turvatarkastus ja vangin vaatetus on vaihdettava. Yksinäisyysrangaistusta suorittavalla vangilla on oikeus pitää hallussaan kohtuullinen määrä kirjallisuutta ja lehtiä, kirjoitustarvikkeita, henkilökohtaisen hygienian hoitamiseksi välttämättömiä tarvikkeita, kahvia, teetä ja soke-ria sekä tupakointivälineet. Tulentekovälineiden haltuun antamisessa tulee noudattaa tarpeellista varovaisuutta.

Ulkoilu, peseytyminen ja saunassa käynti voi tapahtua yhdessä muiden yksinäisyysrangaistusta suorittavien vankien kanssa. Yksinäishuoneet on päivittäin perusteellisesti tuuletettava ja niiden lämmityksen ja valaistuksen on oltava riittävä.

Rikosseuraamuslaitos on antanut rangaistusselliä koskevan vankilasuunnitteluohjeen (ohjekortti 093-1011) Sen mukaan ohje koskee rangaistusselliä, jossa pannaan täytäntöön kurinpitörangaistuksena määrätty yksinäisyys. Rangaistussellin yhteydessä tulee olla erillinen wc-tila tai yhdistetty wc-suihkutila. Kalusteet ja varusteet hankkii vankila. Kalusteet tukeutuvat seinään ja vieressä oleviin kalusteisiin. Kalusteina ovat sänky, pöytä, tuoli, lukuvalaisin (tarvittaessa) ja kirjahylly. Sellin huoneala on 9 neliömetriä.

Vankeuslain 18 luvun 5 §:n mukainen erillään pitäminen

Erillään pitämisestä säädetään vankeuslain 18 luvun 5 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä: 1) sen estämiseksi, että vanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä tai terveyttä; 2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyrittöksen estämiseksi; 3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen estämiseksi; tai 4) muun 1–3 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä vakavasti vaarantavan teon estämiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan erillään pidettävän oikeuksia ei saa rajoittaa enemmän kuin erillään pitämisestä välttämättä aiheutuu. Vankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava. Pykälän 3 momentin mukaan erillään pitämistä ei saa jatkaa kauemmin kuin on välttämätöntä. Erillään pitämistä koskeva päätös on otettava uudelleen harkittavaksi enintään 30 vuorokauden väliajoin.

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 68 §:n mukaan erillään pidettävän vangin ulkoilu ja peseytyminen tapahtuvat erillään muista vangeista. Tapaaminen voidaan järjestää vankeuslain 13 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla erillään muista vangeista.

Muutoksenhakukelpoisista päätöksistä säädetään vankeuslain 20 luvun 1 §:ssä. Sen 1 momentin 14 ja 15 kohdan mukaan vanki saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee 15 luvun 4 §:ssä tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta, 18 luvun 3 §:ssä tarkoitettua tarkkailuun sijoittamista ja 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettua erillään pitämistä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen Vankien asuminen ja perushuolto (19/004/2010). Sen mukaan yhden sellin pinta-ala on vähintään 7 neliömetriä ja useamman vangin sellissä on oltava tilaa vähintään 5,5 neliömetriä vankia kohden. Tarkemmat ohjeet vankien asuintiloista annetaan rakennussuunnitteluohjeessa. Matkasellejä, rangaistus-, tarkkailu- ja eristyssellejä ei lasketa majoituspaikoiksi eikä niihin saa majoittaa vankeja pysyvästi.

3.1.2 Saatua selvitys

Vankilan johtajan selvityksen mukaan kantelija on eristetty 10.9.2017 sopimattoman käytöksen takia. Kantelijalle määrättiin 13.9.2017 kurinpitörangaistuksena viisi vuorokautta yksinäisyyttä valtion omaisuuden turmelemisesta, uhkaavasta käytöksestä ja niskoittelusta. Kurinpitörangaistuksen suorittaminen päättyi 15.9.2017. Tämän jälkeen kantelija määrättiin erillään pidettäväksi vankeuslain 18 luvun 5 §:n perusteella ja se päättyi 19.10.2017, jolloin kantelija siirrettiin Helsingin vankilaan. Perusteet määrätyille kurinpitörangaistuksille on kirjattu liitteenä oleviin kurinpitöpäätöksiin ja eristämispäätöksiin.

Selvityksessä kiistetään, että kantelijaa olisi kohdeltu epäinhimillisesti eristysolosuhteiden takia. Selvityksen mukaan kantelijalle on tarjottu ruokailun mukaiset ateriat, hän on saanut ulkoilla ja hänen saatavilla on ollut juomavettä eristettynä ollessaan. Selvityksen mukaan kantelija on itse aiheuttanut ilmoituksista ilmenevällä tavalla eristyssellin puutteellisen hygienian sotkemalla tahallisesti sellin ruualla, ulosteillaan ja virtsallaan.

Rikosseuraamusesimies - - - ym. selvityksen mukaan vangin ollessa eristyksissä, hän on kameravalvonnassa ja hän saa yhteyden valvontahenkilökuntaan painamalla nappia. Yhteydenottoopyyntöön reagoidaan aina välittömästi vastaamalla ja todetaan kamerasta tilanne. Sellin valoja ei ole pidetty päällä kerrotulla tavalla ympärivuorokautisesti, vaan ne sammutetaan yöajaksi. Kameravalvonta ei tarvitse valoja toimiakseen, koska järjestelmässä on valonvahvistin ja valvontakameran kuva näkyy, vaikka sellissä on pimeää.

Kantelijalle on annettu hänen pyytäessään vettä ja tilanteen sen salliessa mahdollisuus peseytymiseen. Eristysselliin saa pyydettäessä hygieniatarvikkeet, kuten saippuan, hammasharjan ja hammastahnan sekä luettavaa, tupakat, tulitikut yms. Tarvikkeita ei kuitenkaan säilytetä eristyssellin sisäpuolella, mikäli niistä voidaan katsoa olevan vaaraa vangille itselleen tai henkilökunnalle. Eristysselliin saa puhtaan vaatekerran (t-paita, collegepaita, collegehousut, alushousut ja sukat) eristyksen alettua.

Wc:n huuhtelu ja vesipisteen käyttö tapahtuvat eristyssellin ulkopuolelta valokatkaisimen kaltaisesta painikkeesta. Vesipiste antaa vettä noin 3,5 sekuntia per painallus. Kantelijalle on annettu hänen pyytäessään vettä. Vettä saa vesipisteen lisäksi myös muovipulloon, joka annetaan eristetyille heti eristyksen alettua.

Kantelija on asunut eristyksen aikana molemmissa eristysselleissä, 2009 ja 2010, kun toista on siivottu. Lisäksi kantelijalle oli annettu mahdollisuus muuttaa selliin 2002, joka ei ole eristysselli.

3.1.3 Kannanotto

Eristysoastolle sijoittaminen ajalle 10.–13.9.2016 järjestysrikkomuksen selvittämisen aikaisen erillään pitämisen perusteella

Selvityksestä ilmenee, että kantelija siirrettiin 10.9.2016 eristysoastolle selliin ER 2009 aggressiivisen käytöksen johdosta. Kantelijalle määrättiin 13.9.2016 kurinpitorangeistuksena viisi vuorokautta yksinäisyyttä valtion omaisuuden turmelemisesta, uhkaavasta käytöksestä ja niskoittelusta. Kurinpitorangeistusta määrättäessä vähennyksenä otettiin huomioon kantelijan eristämisen aika kolme vuorokautta. Kantelijan eristysselliin sijoittaminen ajalle 10.–13.9.2016 perustui siten vankeuslain 15 luvun 14 §:n mukaiseen vangin erillään pitämiseen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana.

Kuopion vankilaan 23.5.2018 tekemälläni tarkastuksella tarkastettiin kyseisen sellin ER 2009 olosuhteet. Eristysselli on jaettu asuin- ja huoltotilaan kaltereilla ja niihin kiinnitetyillä muovipleksillä. Sellin asuintilan koko 2 kertaa 2 metriä, eli 4 neliometriä. Sellissä ei ollut mitään kalusteita. Sellin lattialla on paikka turvapatjalle ja wc/juomahana-yhdistelmä on kalteriseinän vieressä. Sellin wc:n tyhjentämistä ja veden tuloa säädetään sellin ulkopuolella olevasta kytkinpainikkeesta. Sellin ilmastointi vaikutti varsin tehokkaalta. Sellissä on kameravalvonta. Eristysselli on olosuhteiltaan selvästi tarkoitettu lähinnä vangin vankeuslain 18 luvun 3 §:n mukaiseen tarkkailuun. Eristyssellin hälytyspainike oli lisäksi sijoitettu sellitilan ulkopuolelle siten, että siihen ylettyminen ja sen painaminen olivat vaikeaa. Tulen ottamaan asiaan tarkemmin kantaan Kuopion vankilan tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/2338/2018), eikä asia tässä yhteydessä anna minulle aiheita enempään.

Järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana erillään muista pidettävien olosuhteista ei ole annettu omia säännöksiä ja heitä koskevat tilanteet voivat myös vaihdella paljon. Vangin erillään pitämisessä järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana on kyse turvaamistoimenpiteistä.

AOA Jussi Pajuoja on päätöksessään 5.10.2015 (dnro 4020/4/14) todennut, että erillään pitäminen vankeuslain 15 luvun 14 §:n perusteella ei rinnastu yksinäisyysrangaistuksen suorittamiseen, koska vangin ei vielä ole todettu syyllistyneen järjestysrikkomukseen. Vangin mahdollinen syyllistyminen järjestysrikkomukseen todetaan vasta kurinpitokäsittelyssä. Kyse ei ole, eikä saa olla, rankaisutoimenpiteestä, vaan vankilan järjestyksen säilymisestä ja/tai epäilyllisen rikkomuksen selvittämisen turvaamisesta. Erillään pitämisen tarkoitus ratkaisee sen, kuinka paljon vangin oikeuksia on perusteltua rajoittaa.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on 31.12.2009 päätöksessään (dnro 1042/4/08) todennut myös, etteivät vankeuslain 15 luvun 14 §:n nojalla erillään pidettävän vangin oikeudet voi olla ainakaan suppeammat kuin yksinäisyysrangaistusta suorittavan vangin.

AOA Jussi Pajuoja on Mikkelin vankilaan marraskuussa 2016 suorittamalla tarkastuksella (EOAK/2705/2017) kiinnittänyt huomiota eristyssellin tilojen sopimattomuuteen yksinäisyysrangaistuksen suorittamisen lisäksi myös niiden sopimattomuuteen vangin erillään pitämiseen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana. Tarkastuspöytäkirjassa todettiin seuraavaa.

”Eristyssellejä käytetään myös silloin, kun vankia pidetään erillään järjestysrikkomuksen selvittämistä varten ennen kurinpitovangin määräämistä. AOA katsoo, että kyseisellä perusteella vanki tulisi sijoittaa kyseisiin tiloihin vain poikkeuksellisesti ja silloinkin mahdollisimman lyhyeksi ajaksi. Tällöin on varmistettava ensinnäkin siitä, että vankeuslain 15 luvun 14 §:n mukaiset edellytykset yleensä täyttyvät.”

Voin yhtyä edellä mainittuihin kannanottoihin. Olen myös ottanut 23.2.2018 tekemässäni päätöksessäni EOAK/1276/2017 kantaa vankilan eristysosastojen sellien kalustukseen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikaisen erillään pitämisen aikana. Päätöksessä totesin, että asiassa on kyse turvaamistoimenpiteestä eikä vankiin sen yhteydessä tule kohdistaa muita kuin toimenpiteen tarkoituksen kannalta välttämättömiä rajoituksia. Mikäli erillään pitäminen perustuu vankilaan järjestykseen liittyviin turvallisuusperusteisiin ja tilanteeseen liittyy esimerkiksi vangin voimakasta väkivaltaista käytöstä, voi tietyissä tapauksissa olla perusteltua katsoa, että sellin irtomisesta kalustuksesta voi varsinkin erillään pitämisen alussa aiheutua vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle. Mikäli vankilassa ei ole kiinteillä kalusteilla varustettua eristyssellin, voi tällöin olla perusteltua olla antamatta kalusteita haltuun eristysselliin.

Kantelijan käyttäytymisen johdosta minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö vankilalla olisi ollut perusteita kantelijan sijoittamiseen eristysselliin järjestysrikkomuksen selvittämisen perusteella. Lähtökohtaisesti vanki tulisi tällöin sijoittaa rangaistusselliin vastaaviin olosuhteisiin. Tällaisen olosuhteita kyseinen selli ei mitenkään vastaa. Pidän ongelmallisena myös eristyssellin pientä kokoa. Sellin kokoa koskevaa asiaa käsittelen tarkemmin jäljempänä. Totean kuitenkin, että sellin koko ihmetyttää siltäkin osin, että Rikosseuraamuslaitoksen vankilasuunnitteluohjeen (Ohjekortti 093-1012) mukaan tarkkailuun tarkoitetun eristyssellin huonealan tulisi olla 13 neliömetriä, josta esimerkkikuvien mukaan kaltereilla vangille erotettua tilaa on noin puolet.

Kantelija on ollut kyseisen ajan kameravalvonnassa, mikä ei ole mahdollista vankeuslain 15 luvun 14 §:n mukaisen erillään pitämisen aikana. Vankeuslaki mahdollistaa vangin sellin kameravalvonnan ainoastaan tarkkailuun ja eristämistarkkailuun sijoittamisen aikana. Tapauksessa kantelija on sijoitettu lähinnä vankeuslain 15 luvun 3 §:n mukaista tarkkailua vastaaviin olosuhteisiin ilman tarkkailua koskevaa päätöstä.

Edellä todetun perusteella katson, että kantelijan olosuhteita eristyssellissä ER 2009 ei voida pitää sellaisina, kuin niiden pitäisi olla vankeuslain 15 luvun 14 §:n mukaisessa erillään pitämisessä.

Eristysoasastolle sijoittaminen ajalle 13.–15.9.2016 yksinäisyysrangaistuksen suorittamisen perusteella

Kantelija suoritti yksinäisyysrangaistuksen ajalla 13.–15.9.2015 samassa eristysoasastolle selissä ER 2009, johon hänet oli sijoitettu sitä ennen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana.

Yksinäisyysrangaistuksen tarkoituksena ja sisältönä on vangin erillään pitäminen muista vangeista ja hänen oikeuksiensa rajoittaminen laissa tarkemmin määrätyissä asioissa. Rangaistus sisältää rajoituksia omaisuuden hallussapitoon, yhteydenpitoon, kirjaston käyttöön, radio- ja televisio-ohjelmien seuraamiseen sekä harraste ja vapaa-ajan toimintaan. Yksinäisyysrangaistusta suorittavalla vangilla on oikeus pitää hallussaan kohtuullinen määrä kirjallisuutta ja lehtiä, kirjoitustarvikkeita, henkilökohtaisen hygienian hoitamiseksi välttämättömiä tarvikkeita, kahvia, teetä ja sokeria sekä tupakointivälineet.

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on 21. yleiskertomuksessaan (1.8.2010–2011) ottanut laajasti kaataa eristyssellien (*solitary confinement*) materiaaliin olosuhteisiin (CPT/Inf(2011)28-part2; <https://rm.coe.int/16806cccc6>). CPT:n mukaan eristykseen käytettyjen sellien tulee täyttää samat vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan muiden vankien asuttamiseen. Sellien pitää olla muun muassa riittävän suuret ja niiden koko ei saa olla alle 6 neliometriä. Todettakoon, että Rikosseuraamuslaitoksen vankilasuunnitteluohjeen mukaan (Ohjekortti 093-1011, 30.6.2011) rangaistussellin huonealan tulisi olla vielä enemmän, 9 neliometriä.

CPT:n kannanotossa katsotaan, että selleissä, joissa pannaan täytäntöön yksinäisyysrangaistuksia, tulisi olla kalusteina vähintään pöytä, asianmukainen istuin päiväsaikaan ja asianmukainen sänky yöllä. Myös Rikosseuraamuslaitoksen vankilasuunnitteluohjeen mukaan sellissä, jossa pannaan täytäntöön kurinpitörangaistuksena määrätty yksinäisyys, kalusteina ovat sänky, pöytä, tuoli, lukuvalaisin (tarvittaessa) ja kirjahylly.

AOA Jussi Pajuojan Mikkelin vankilaan marraskuussa 2016 suorittamalla tarkastuksella (EOAK/4397/2016) kiinnitettiin huomiota siihen, että eristyssellien kalterihäkin olosuhteet olivat erittäin karut. Selleissä ei ollut mitään kalusteita ja betonilattialla oli vain paikka patjaa varten. Tarkastuskertomuksessa todettiin seuraavaa.

”Vangeille määrättävät yksinäisyysrangaistukset pannaan täytäntöön eristyssellissä. Sellillä on pidettävä olosuhteiltaan erittäin rankkana yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanoon, jonka päätarkoitus ... vankeuslain 15 luvun 8 §:n (ja TVL 10:8) mukaan sisältää omaisuuden hallussapidon, yhteydenpidon, kirjaston käytön radio- ja televisio-ohjelmien sekä harraste- ja vapaa-ajan toiminnan rajoittamisen. Rikosseuraamuslaitoksen tarkastuskertomuksessa katsottiin, että vankilan tulisi huolehtia siitä, että vanki ei joudu olemaan eristyssellissä pidempään kuin on välttämätöntä ja että kurinpitörangaistus voidaan panna täytäntöön myös muussa sellissä, jos vanki käyttäytyy rauhallisesti. Myös AOA:n tarkastuksen aikana vankilan johtajan kanssa keskusteltiin siitä, että yksinäisyysrangaistuksia voitaisiin panna täytäntöön matkaselliosaston sellissä. AOA katsoo, että yksinäisyysrangaistuksia ei tulisi panna täytäntöön vankilan eristyssellin kaltaisissa olosuhteissa.”

Voin yhä apulaisoikeusasiamies Pajuojan edellä toteamaan. Olen edellä mainitussa päätöksessäni EOAK/1276/2017 ottanut kantaa sellikalustukseen myös yksinäisyysrangaistusta täytäntöön pantaessa. Käsitykseni mukaan sellin tai huoneen kalustuksesta yksinäisyysrangaistuksen aikana voinee vain poikkeuksellisissa tilanteissa aiheutua vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle. Käsitykseni mukaan esimerkiksi kalustuksena olevasta pöydästä tai tuolista voi vain erittäin harvoin aiheutua sellaista turvallisuusuhkaa henkilökunnalle, että niiden antamatta jättäminen voisi olla perusteltua. Selvytykseni todettakoon, että tällaista vaaraa ei voi aiheutua silloin, jos yksinäisyysrangaistus pannaan täytäntöön sellissä, jossa on be-

toninen sänky, pöytä ja tuoli, tai kalusteet ovat muuten asianmukaisesti kiinnitettyjä. Lähtökoh- tana ja pääsääntönä tulee siten olla se, että yksinäisyysrangaistusta suorittava sijoitetaan ka- lustettuun selliin, ellei kalusteettomaan selliin sijoittamiselle ole merkittäviä turvallisuusperus- teita. Näin ollen ei voida myöskään lähteä siitä, että vangin tulisi erikseen pyytää saada kalus- tamattomaan selliin pöytä ja tuoli.

Rikosseuraamuslaitoksen määräyksen mukaan yksinäisyysrangaistus voidaankin panna täy- täntöön siihen tarkoitukseen varatussa huoneessa tai sellissä. Se voidaan siten panna täytän- töön myös muualla kuin eristysosaston sellissä. Kantelijan olosuhteita eristyssellissä ER 2009 ei voida pitää sellaisina, kuin niiden pitää olla yksinäisyysrangaistusta täytäntöön pantaessa. Yksinäisyysrangaistusta suorittavaa vankia ei voida myöskään valvoa kameravalvonnalla, ku- ten kantelijan kohdalla on tehty. Selli on myös kalustamaton ja kooltaan liian pieni yksinäisyys- rangaistuksen täytäntöön panoon. Kantelijan olosuhteita ei muiltakaan olosuhteiltaan voida pitää asianmukaisena yksinäisyysrangaistuksen täytäntöön panoon.

Katson, että vankila on menetellyt asiassa virheellisesti sijoittaessaan kantelijan edellä kuva- tun kaltaisiin olosuhteisiin eristysselliin yksinäisyysrangaistuksen suorittamisen perusteella.

Eristysosastolle sijoittaminen ajalle 15.–22.9 ja 30.9.–6.10.2016 vankeuslain 18 luvun 5 §:n mukaisen erillään pitämisen perusteella

Kuopion vankilan johtaja on 15.9.2016 tehnyt päätöksen kantelijan erillään pitämisestä muista vangeista vankeuslain 18 luvun 5 §:n perusteella 30 päivän ajaksi. Päätös on annettu kanteli- jalle tiedoksi ja hänelle on annettu päätökseen oikaisuvaatimusosoitus.

Kantelija oli ensiksi sijoitettuna edellä mainittuun eristysosaston selliin ER 2009 ajaksi 15.9.– 22.9.2017. Tämän jälkeen hänet sijoitettiin selliin ER 2008 ajaksi 22.9.–30.9.2017. Kyseinen selli on tarkoitettu rangaistusselliksi yksinäisyysrangaistusten täytäntöönpanoon. Toukokuussa 2018 tehdyllä tarkastuksella tutustuttiin myös kyseisen sellin olosuhteisiin. Selli ER 2008 oli normaalisti kalustettu ja siellä oli erillinen wc-tila. Sellissä oli myös mm. televisio. Todettakoon, että kantelija ei arvostellut olosuhteitaan kyseisen sellin osalta. Tämän jälkeen kantelija sijoitettiin selliin ER 2010 ajaksi 30.9.–6.10.2017. Selli on olosuhteiltaan samanlainen kuin eristys- selli ER 2009. Sen ainoa eroavaisuus oli se, että sellin huoltotilassa oli suihku.

Vangin erillään pitäminen vankeuslain 18 luvun 5 §:n perusteella on turvaamistoimenpide, jos- sa vanki pidetään erillään muista vangeista. Erillään pitäminen voi kestää varsin pitkäänkin. Erillään pitäminen tarkoittaa lähinnä sitä, että vangin ulkoilu ja peseytyminen tapahtuvat eril- lään muista vangeista ja että myös tapaaminen voidaan järjestää erillään muista vangeista. Vankeuslaissa ja muuallakaan ei ole säännöksiä siitä, että erillään asuttamisen johdosta vanki voitaisiin asuttaa ankarimpiin asuinolosuhteisiin kuin muutoin. Vankeuslain 18 luvun 5 §:ssä on erikseen säädetty, että erillään pidettävän oikeuksia ei saa rajoittaa enemmän kuin erillään pitämisestä välttämättä aiheutuu.

Erillään pitämisen aikana vangin asuttamisen tulee siten tapahtua normaalissa asuinsellissä. Erillään pitämisen aikana on tällöin myös normaalit peseytymisen mahdollisuudet, joita kanteli- jalla ei ilmeisesti ollut erillään pitämisen aikana. Erillään pitämisen perusteella ei voida myös- kään rajoittaa vangin omien vaatteiden käyttöä, kuten kantelijan kohdalla on toimittu.

Eristysosaston sellit ER 2009 ja ER 2010 ovat molemmat kooltaan 4 neliömetriä. Rikosseu- raamuslaitoksen keskushallintoyksikön antaman määräyksen mukaan yhden sellin pinta-ala on vähintään 7 neliömetriä. CPT:n mukaan vankien asuttamiseen käytetyt sellit eivät saa olla kooltaan alle 6 neliömetriä. Kyseisen kokoisia sellejä ei siten saa käyttää vankien asuttami- seen. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksessä todetaan myös, ettei rangaistus-, tarkkailu- ja eristyssellejä lasketa majoituspaikoiksi eikä niihin saa majoittaa van-

keja pysyvästi. Vankeuslain 18 luvun 5 §:n mukaisessa erillään pitämisessä vankia ei voida valvoa kameravalvonnalla, kuten kantelijan kohdalla on tehty.

Kantelijan olosuhteet eivät ole erillään pitämisen aikana olleet vankeuslaissa edellytetyn mukaiset. Katson, että vankila on menetellyt virheellisesti asuttaessaan kantelijaa vankeuslain 18 luvun 5 §:n perusteella eristysseleissä ER 2009 ja 2010 ajalla 15.–22.9 ja 30.9.–6.10.2016.

3.2 Eritysosaston olosuhteisiin kohdistuva muu arvostelu

Selvityksessä kiistetään kantelijan väite siitä, että sellissä olisi ollut koko ajan valot päällä. Selvityksen mukaan valot oli sammutettu yöajaksi. Selvityksen mukaan kameravalvontajärjestelmässä on valonvahvistin ja valvontakameran kuva näkyy pimeässäkin. Katson, ettei asiassa ole aihetta epäillä virheellistä menettelyä.

Selvityksessä kiistetään kantelijan väite vähäisen juomaveden antamisesta. Selvityksen mukaan kantelijalle on hänen pyytäessään annettu vettä ja että vettä saa vesipisteen lisäksi myös muovipulloon, joka annetaan vangille heti eristyksen alettua. Vankilaan tehdyllä tarkastuksella toukokuussa 2018 varmistettiin, että eristysosastolla oli valmiina tyhjiä 1,5 litran vesipulloja vangeille annettavaksi. Minulla ei ole aihetta epäillä, että kantelijalle ei olisi annettu juomavettä hänen pyytäessään.

Mikkelin vankilassa ollessaan ennen Kuopion vankilaan siirtämistä kantelija oli toiminut siellä samalla tavoin heittäen ulosteita ja ruokaa ulos sellistä ja esittäen samanlaisia väitteitä siitä, että ulosteiden heittäminen olisi johtunut siitä, että henkilökunta ei ollut vetänyt wc:tä. Olen käsitellyt asiaa 25.4.2018 tekemässäni päätöksessä (EOAK/2998/2017). Saadun selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö myöskään Kuopion vankilassa vartijat olisi vetäneet wc:tä kantelijan sitä pyytäessä.

3.3 Ulkoiluun liittyvät asiat

Ulkoilusta säädetään vankeuslain 7 luvun 6 §:ssä. Sen mukaan vangille on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei vangin terveydentila taikka vankilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä. Sitomisesta säädetään vankeuslain 18 luvun 2 §:ssä. Sen 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan vangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Jos vanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla, on mahdollisuuksien mukaan kuultava lääkäriä.

Vankilan selvityksessä ei ole otettu kantaa kantelijan ulkoilua koskeviin väitteisiin. Selvityksenä toimitetuista ilmoituksista (197/2016/Kuv ja 199/2016/Kuv) kuitenkin ilmenee, että kantelija on ollut sidottuna ainakin niiden ulkoilujen aikana ja että ainakin kerran ulkoilu on myös evätty. Ilmoituksen sisällön perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö ulkoilun epäämiselle olisi ollut kyseisessä tapauksessa riittäviä perusteita. Ulkoilujen järjestämisessä on ilmeisesti menetelty niin, kuin kantelija on kertonut.

Ollessaan Mikkelin vankilassa ennen Kuopion vankilaan siirtämistä kantelija oli toiminut siellä samalla tavoin ja kantelijan arvaamattoman ja aggressiivisen toiminnan johdosta ulkoilut oli Mikkelin vankilassa järjestetty sidottuna. Päätöksessä (EOAK/2998/2017) katsoin, että vangin sitominen ulkoilun aikana tulee kyseeseen vain varsin poikkeuksellisissa tilanteissa. Katsoin, että saadun selvityksen perusteella minulla ei ollut aihetta epäillä, etteikö Mikkelin vankilalla olisi ollut riittäviä perusteita kantelijan ulkoilujen aikaiseen sitomiseen.

Saadun selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että kantelijan käyttäytyminen ja toiminta Kuopion vankilassa on ollut varsin samanlaista kuin Mikkelin vankilassa. Vangin oikeus päivittäiseen ulkoiluun ei ole myöskään täysin ehdoton, vaan se voidaan evätä, jos vankilan järjestykseen turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy on sen esteenä. Lain esitöiden (HE 263/2004 vp) mukaan tällainen syy voi olla vangin väkivaltainen ja uhkaava käytös, minkä johdosta henkilökunnan ja muiden ulkoilevien vankien turvallisuus olisi vakavasti uhattuna. Katson, ettei minulla ole aihetta epäillä, että vankilassa olisi toimittu virheellisesti kantelijan ulkoiluja järjestettäessä.

Vankilaan tehdyllä tarkastuksella kävin tutustumassa eristysosaston ulkoilutilaan. Ulkoilupiha on vankilan rakennuksen päädyn ja muurin välisessä ole verkkoaidalla rajattu tila, joka on kooltaan 10 metriä kertaa 20 metriä. Ulkoilutila on selvästi vankilasuunnitteluohjeessa edellytettyä minimikokoa enemmän (70 neliometriä). Erillään pidettävien ulkoilutilaksi se oli myös poikkeuksellisen avara verrattuna moniin muihin vankiloihin.

Katson, että ulkoilun koskevilta osin kantelu ei anna minulle aihetta toimenpiteisiin.

3.4 Vahingonkorvaukseen liittyvät asiat

Rikosseuraamuslaitokseen kohdistuneisiin vahingonkorvausvaatimuksiin sovelletaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia (978/2014). Sen 2 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvassa vahingonkorvaustoiminnassa toimivaltainen viranomainen on Valtiokonttori. Edelleen saman lain 4 §:n 2 momentin mukaan Valtiokonttorin ratkaisuun tyytymätön voi nostaa kanteen valtiota vastaan käräjäoikeudessa riita-asioissa säädettyssä järjestyksessä. Oikeusasiamiehen toimivaltaan ei kuulu päättää vahingonkorvausten maksamisesta, enkä ota kantaa vahingonkorvausten maksamiseen tässäkin tapauksessa. Kantelijan tulee siten tarvittaessa kääntyä asiassa Valtiokonttorin puoleen Vahingonkorvauksesta päättä Valtionkonttori.

3.5 Yhteenveto tapahtumista ja vankilan toiminnasta asiassa

Kantelija on eristyssellissä ollessaan sotkenut sellin ruualla ja ulosteillaan. Tilanne on ollut vankilan henkilökunnalle epäilemättä vaikea ja haasteellinen. Vangin eristysselliin sijoittamisen mahdollistavat säännökset eroavat toisistaan ja niiden soveltaminen eri tapauksissa ei ole aina selvää ja yksiselitteistä. Säännöksissä ei myöskään kaikilta osin oteta selvästi kantaa siihen, millaiset selliolosuhteiden pitäisi olla missäkin tapauksessa. Tapauksen kaltaisia tilanteita varten olisikin tärkeää vankilassa etukäteen miettiä ja selvittää, millaisiin eri toimenpiteisiin voidaan lainsäädännön mukaan ryhtyä missäkin tilanteessa ja millaisiin selliolosuhteisiin vanki voidaan tällöin sijoittaa. Kantelijan tapauksessa on tehty esimerkiksi asianmukaiset kurinpitörangaistuksen määräämistä ja vankeuslain 18 luvun 5 §:n mukaista erillään pitämistä koskevat päätökset ja kantelijalle on annettu päätöksistä myös asianmukainen muutoksenhakuohjaus, mutta vankilassa on jäänyt huomiomatta ja arvioimatta, millaisissa selliolosuhteissa erilaiset päätökset voidaan panna täytäntöön.

Erytisesti huolta herättää se, että vankilassa on ymmärretty väärin sellien kameravalvontaa koskevat vankeuslain säännökset, jotka ovat olleet voimassa jo vuodesta 2005. Vangin kameravalvonta sellissä on mahdollista ainoastaan silloin, kun on tehty päätös vangin tarkkailuun tai eristämistarkkailuun sijoittamisesta. Kameravalvonta ei ole mahdollista sen perusteella, että vanki muusta syystä sijoitetaan selliin, joka on tarkoitettu tarkkailuun tai eristämistarkkailuun sijoitetuille.

Kuten edellä esitetystä ilmenee, vankilassa tehdyt valinnat kantelijan eristysselleihin sijoittamisessa eivät ole menneet säännösten mukaisesti. Pidän perusteltuna, että vankilassa annetaan etukäteen ohjeistus siitä, miten ja millaisissa olosuhteissa yksinäisyysrangaistus, vangin eril-

lään pitäminen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana ja vankeuslain 18 luvun 5 §:n mukainen erillään pitäminen pannaan käytännössä täytäntöön.

Todettakoon, että tässä ratkaisussani olen arvioinut vankilan toimintaa ainoastaan vankilassa tehtyjen päätösten perusteella, enkä ole pohtinut tai arvioinut sitä, olisiko tapauksessa ollut perusteita tehdä eristysselliin sijoittamiseen oikeuttava päätös jollakin toisella perusteella.

Selvityksen mukaan kantelijalle oli annettu mahdollisuus muuttaa selliin 2002, joka ei ole eristysselli. Selvityksessä ei ilmene, koska ja missä yhteydessä ja kuka oli kantelijalle tällaista mahdollisuutta tarjonnut. Katson, ettei kyseiselle asialle voida siten antaa merkitystä vankilan toimintaa asiassa arvioitaessa.

Käsitykseni mukaan ongelma ei koske ainoastaan Kuopion vankilaa, vaan kyse on yleisemminkin vankiloita koskevasta asiasta. Päätöksessäni (EOAK/1276/2017) pidin perusteltuna ja tärkeänä, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antaisi vankiloille ohjeistusta siitä, miten ja millaisissa olosuhteissa yksinäisyysrangaistus, erillään pitäminen järjestysrikkomuksen selvittämisen perusteella sekä tarkkailu ja eristämistarkkailu tulee panna täytäntöön. Havaintojeni perusteella vankiloissa on erilaisia käytäntöjä ja ohjeistuksia siinä, miten menettellään pantaessa täytäntöön edellä mainittuja toimenpiteitä ja millaisia sellejä on käytettävä missäkin tilanteessa. Pyysin keskushallintoyksikköä ilmoittamaan 1.8.2018 mennessä, mihin toimenpiteisiin havaintoni ohjeistuksen laatimisen tarpeesta on antanut aihetta.

Pidän tärkeänä, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä saattamaan myös tämän päätöksen muiden rikosseuraamusalueiden aluekeskusten ja suljettujen vankiloiden tietoon ja toiminnassa huomioitavaksi.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.3 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä eristysselliin sijoittamisessa järjestysrikkomuksen selvittämisen aikaisen erillään pitämisen perusteella, yksinäisyysrangaistuksen suorittamisen perusteella ja vankeuslain 18 luvun 5 §:n mukaisen erillään pitämisen perusteella.

Samalla kiinnitän Kuopion vankilan huomiota edellä kohdassa 3.5 todettuun tarpeeseen valmistautua etukäteen tapauksen kaltaisiin tilanteisiin.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Kuopion vankilan johtajalle.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluskeskukselle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle. Pyydän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä saattamaan tämän päätöksen muiden rikosseuraamusalueiden aluekeskusten ja suljettujen vankiloiden tietoon.